

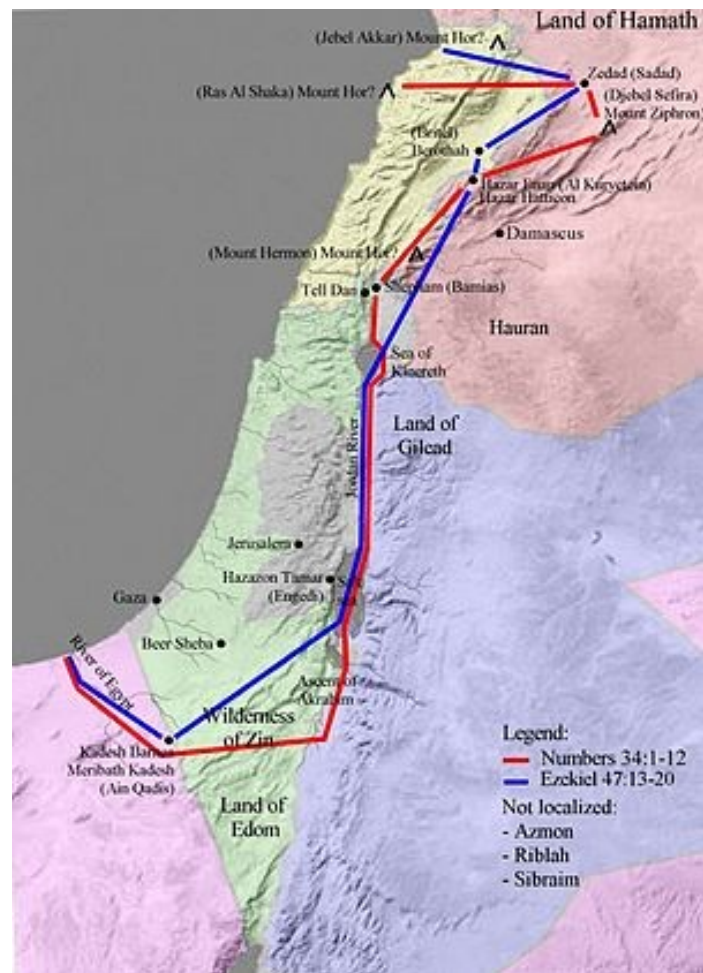
Země Izrael

- Země Izrael je tradiční židovské jméno pro oblast neurčitého geografického rozšíření. Definice hranic tohoto území se v hebrejské Bibli liší. Poprvé je zmíněna v Genesis 15. Podle Knihy Genesis byla země nejprve slíbená Bohem potomkům Abramovým; text uvádí, že je to smlouva mezi Bohem a Abramem, kdy Bůh daruje Abramovým potomkům tuto zemi.
- „**Genesis 15:18** V ten den uzavřel Hospodin s Abramem smlouvu: "Tvému potomstvu dávám tuto zemi od řeky Egyptské až k řece veliké, řece Eufratu,
- **Genesis 15:19** zemi Kénijců, Kenazejců a Kadmónců,
- **Genesis 15:20** Chetejců, Perizejců a Refájců,
- **Genesis 15:21** Emorejců, Kenaanců, Girgašejců a Jebúsejců.“
- Příběhy vyprávěné v hebrejské Bibli říkají, že poté, co Izraelité uprchli z Egypta, bojovali proti Kanaáncům (a dalším skupinám), což vedlo k tomu, že Izraelité převzali většinu Kanaánské země.

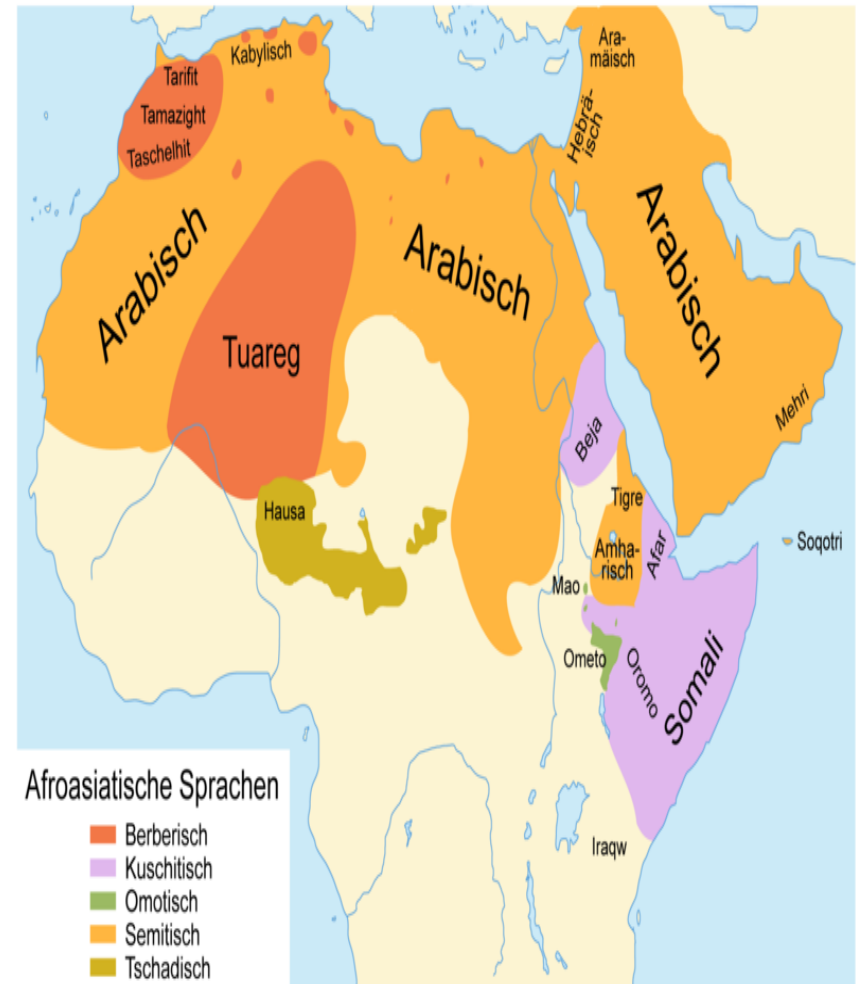
Pár pojmů na začátek

- **Židy** můžeme považovat za **etnicko - náboženskou skupinu** (etnikum - nemá vlastní stát, dalšími jsou př. Samaritáni, Drúzové, Romové) a **národ** v tom smyslu, že mají vlastní stát Izrael. Pochází z Izraelitů a Judejců, což byli obyvatelé dvou království Izrael a Juda (Jehúd persky, Judaea - Judea latinsky).
- **judaismus** - asi od 19. st. termín označuje náboženství židovského etnika, „izraelitská víra“, „mojžíšská víra“, Židé užívají výrazy emuna (víra) nebo da'at (náboženství).
- „**Halachický žid**“ – vyznavač rabínského judaismu, dodržuje **halachu – rabínské právo**, halachickým židem se člověk může buď narodit - příslušnost se dědí po matce (matrilinearita), anebo dospělý člověk může přestoupit na halachický judaismus, nazývá se **konvertita** – dodržuje stejné zákony jako rodilý žid
- „**etnický Žid**“ - **Žid** – Giudeo – Iudeus - Ἰουδαῖος - Jehudi - „**Judejec**“ (**obyvatel Judeje**) – podle Judy (syn Jákobův „Ten, jenž vzdává chválu“), z Judského království, perská provincie Jehúd, římská provincie Judaea
- V moderním sekulárním použití slovo **žid s malým „ž“** zahrnuje dvě skupiny: lidi, kteří se narodili židovské rodině a dodržují halachu, a lidé, kteří konvertovali k judaismu, po konverzi pro ně platí halacha
- **Žid s velkým „Ž“** označuje občana státu Izrael, **příslušníka etnika** i Žida, který **odpadl** od víry
- **Antisemitismus** - Slovo **Semité** je odvozeno od biblického jména **Sem** (syn Noemův, předek Abraháma, Izáka, Jákoba, Judy). Poprvé bylo použito v 70. letech 18. století německým historikem **Augustem Ludwigem von Schläzerem**. Němečtí historikové z Göttingenské univerzity zavedli vědecký rasismus.
- **Rasový antisemitismus** - V r. 1879 německý novinář **Wilhelm Marr** zpolitizoval termín tím, že ho použil v pamfletu *Der Weg zum Siege des Germanenthums über das Judenthum*. Obvinil Židy z toho, že jsou liberálové, lidi bez kořenů, kteří judaizovali Němce.
- Židé sledují svůj původ k Jákobovu synu **Judovi**, Izrael (hebrejsky Jisra'el) nebo **Synové Izraele** (hebrejsky Bnej Jisra'el) - všech dvanáct izraelských kmenů, **synů Jákobových** (Izraelových)
- **Tóra** - **psaná i ústní**, psaná je první část židovské Bible, pět Mojžíšových knih, víra rabínů ve zjevení ústní i psané Tóry Bohem Mojžíšovi na hoře Sinaji
- **Tanach** - **Hebrejská bible**, (protestantský) Starý zákon a (židovský) Tanach sdílejí stejné knihy
- **Talmud** („učení, studium“) - ústřední text rabínského judaismu, **primární zdroj židovského náboženského práva** (halacha), obsahuje Mišnu (ústní tradici) a její komentáře a výklady
- **Halacha** - židovské náboženské zákony odvozená z písemné a ústní Tóry, Talmudu a dalších střed. textů
- **Hagada** - vyprávění, které nemá právní charakter

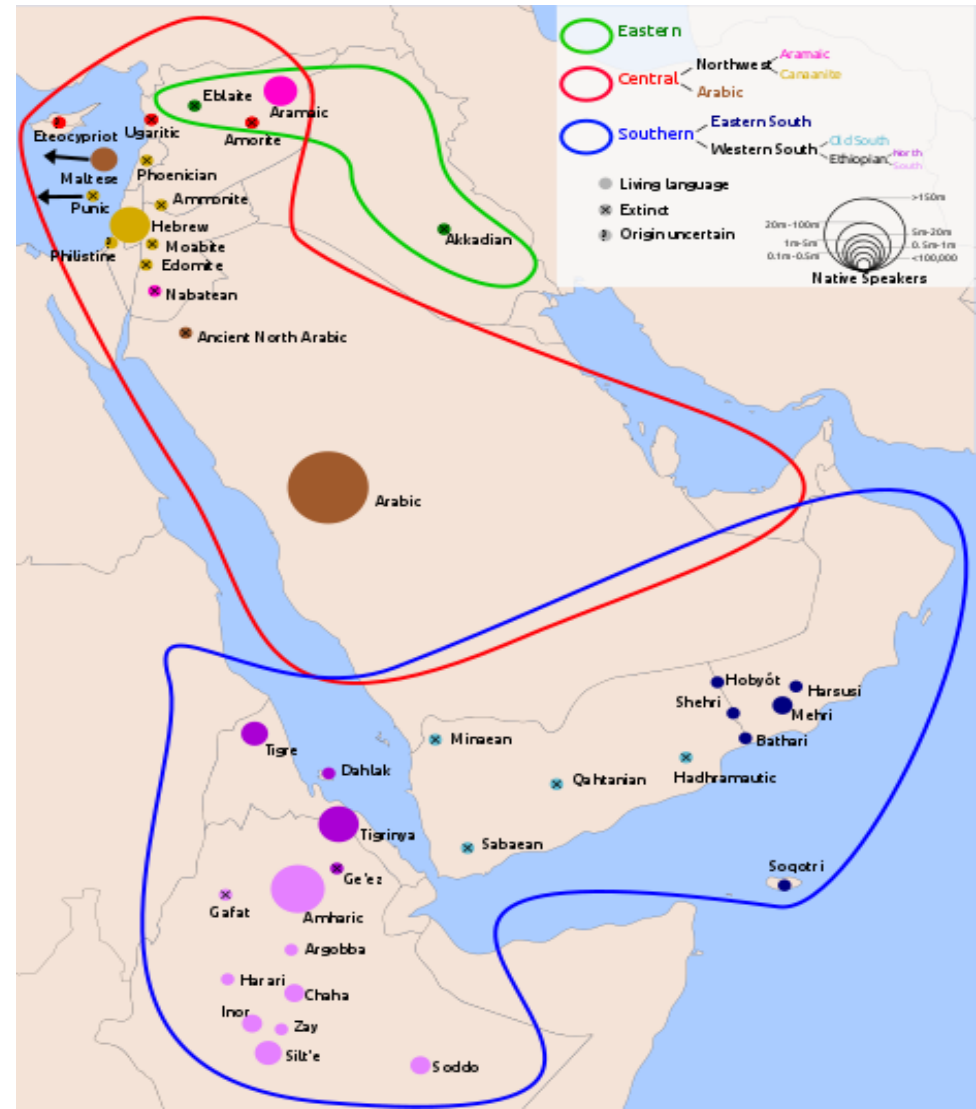
dnešní Izrael a země zaslíbená

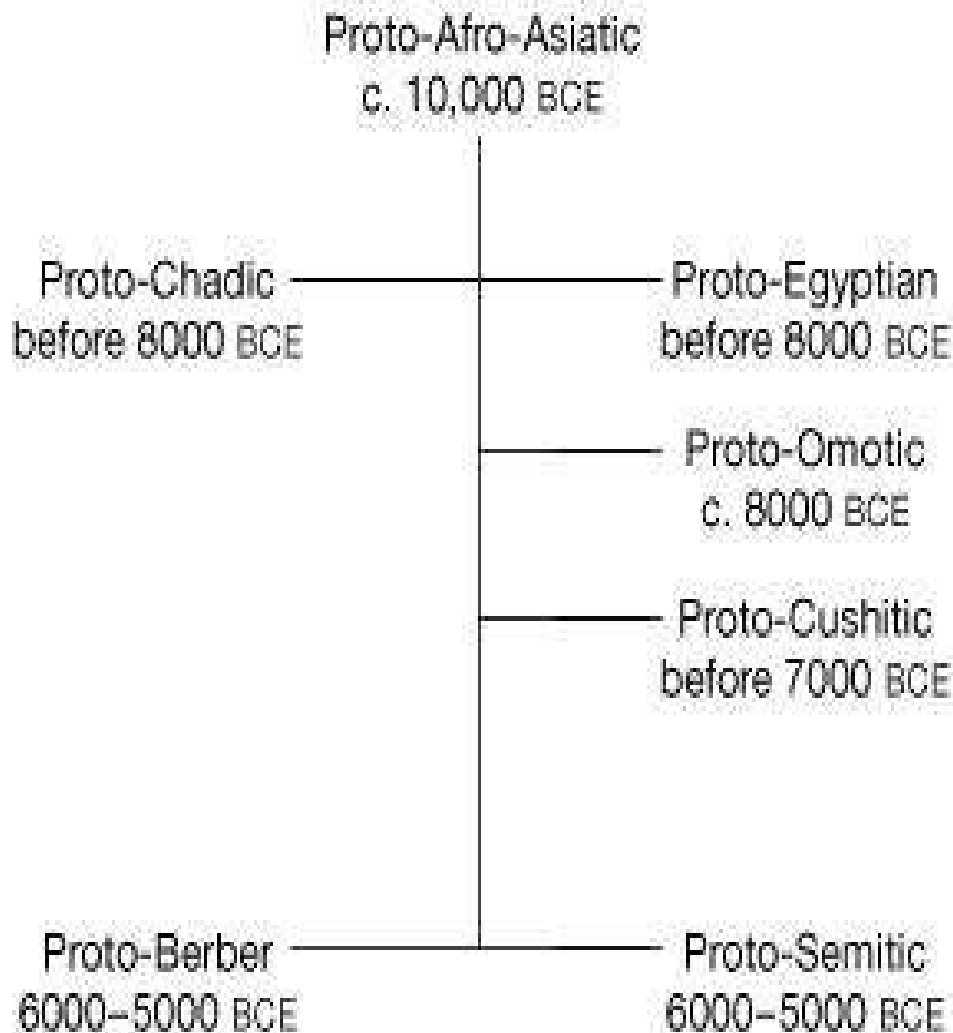
Afroasijská jazyková rodina dnes

Šíření afroasijské jazykové rodiny/rozšíření semitských jazyků

Afroasijské jazyky /semitská podskupina

- a) východní: eblajština, akkadština, asyrština, babylonština
- b) západní: ugaritština, amoritština, aramejština
 - Kanaánské jazyky: féničtina (punština), edómština, moábština, hebrejština
- c) jihovýchodní: arabština
- d) jižní, etiopské: amharština, tigre, tigrinja, gurage, harari

Moderní hebrejšтина

- kātāḇti psal jsem
- kātāḇtā tys psal
- kātāḇ on psal
- kattāḇ zpravodaj (m)
- katteḇet zpravodajka (f)
- kattāḇā článek ()
- miḵtāḇ poštovní dopis (plural miḵtāḇīm)
- miḵtāḇā psací stůl (plural miḵtāḇōt)
- kəṭōḇet adresa (plural kəṭōḇōt)
- kəṭāḇ rukopis
- kəṭūḇ psaná (kəṭūḇā)
- hiḵtīb diktoval (f hiḵtībā)
- hiḵkattēḇ odpovídal (f hiḵkattēḇā)
- niḵtaḇ to byl napsán
- niḵtəḇā ta byla napsána
- kəṭīb pravopis (m)
- taḵtīb preskript" (m)
- məḵuttəḇ adresát " (məḵutteḇet f)
- kəṭubbā ketubah (židovská manželská smlouva)" (f)

Číselná hodnota písmen hebrejské abecedy			
Hebrejské písmeno	Název písmene	Odpovídající písmena v české abecedě	Číselná hodnota
א	Aleph	A	1
ב	Beth	B	2
ג	Ghimel	G	3
ד	Daleth	D	4
ה	He	E	5
ו	Vau	V, W (O, U)	6
ז	Zain	Z	7
ח	Chet	H	8
ט	Thet	T	9
י	Iod	I	10
כ	Caph	Ch	20
ל	Lamed	L	30
מ	Mem	M	40
נ	Noun	N	50
ס	Samech	S	60
פ	Hain	Gh	70
צ	Phe	Ph	80
ק	Tsade	Ts	90
ר	Coph	K	100
ש	Resch	R	200
ת	Shin	Sh	300
ת	Thau	Th	400

Doba kamenná (2 500 000- 5 500) a doba měděná (5200–3500 př. n. l.)

- **nejstarší paleolit:** před 2 500 000 – 600 000 - Údolí Jordánu **Tell Ubeidiya** c. před 1,4 miliony let, nejstarší výskyt **Homo erectus** mimo Afriku, **acheulská kultura** - nálezy typických pěstních klínů
- **starý paleolit:** před 600 000 – 250 000
- **střední paleolit:** před 250 000 – 40 000 - Hominidé z jeskyní **Skhul a Qafzeh**. Dnes jsou klasifikováni jako **Homo sapiens**, nejranější svého druhu mimo Afriku. Jeskyně Skhul je na svazích hory Karmel; jeskyně Qafzeh je ve skále poblíž Nazaretu v Dolní Galileji. **Neandertálské kostry** pocházejí z jeskyně Tabun v Nachal Me'arot, z jeskyně Kebara a z jeskyně Amud ve vádí Nachal Amud.
- **mladý paleolit:** před 45 000 – 20 000
- **Mezolit:** před 20 000 - 10 000 - **Kebaranská kultura** (18 000–12 500), **Natúfien** (12 500–11 500) - **základ neolitické revoluce, první stálá sídliště, první sýpky**
- **Neolit 8 500—4 500**
- - **fáze předhrnčířská** (8500–6000) a **hrnčířská** (6000–4500).
- -**Neolit 1** – Pre-Pottery Neolithic A (PPNA) - (8500–7500) **Jericho**
- -**Neolit 2** – Pre-Pottery Neolithic B (PPNB) – (7500–6000) **Byblos**
- -**Neolit 3** – Pottery Neolithic (PN), (6000–4500) Byblos a **Jarmucká kultura** (6400–6000)
- **ghassulská kultura**
- **chalkolit** (4500–3500 př. n. l.)
- Ghassulská kultura (c. 4400 – c. 3500) byla smíšená ze zemědělského systému - Ghassulianci byli první v Izraeli, kdo taval měď.

Acheulský pěstní klín/kebaranský hmoždíř /Natúfienské žernovy

Jericho (rekonstrukce) a Megido

Jarmúcká kultura (7. tisíciletí př. n. l.)

Kanaán v době bronzové

- **Raná doba bronzová** (3500-2000)
- **První města v Kanaánu** (Jericho, Megido – 7000, Arad - 2650 , Lakíš -2000–1650) vznikla během tohoto období. Tito "protokanaánci" byli v pravidelném kontaktu s jinými národy jako je Egypt na jihu, Anatolie na severu (Hurrité, Chetité, Luwijci) a Mezopotámie (Sumeřané, Akkad, Asýrie).
- Vznik **Kanaánské kultury**, která se zjevně vyvinula in situ z dřívější Ghassulské kultury
- Kanaánci byli lidé, kteří žili v zemi Kanaán, oblasti, která zahrnovala části dnešního Izraele, Palestiny, Libanonu, Sýrie a Jordánska
- **Kanaánci nebyli politicky sjednoceni do jediného království.** Ve skutečnosti archeologické vykopávky naznačují, že „Kanaánci" byli vlastně tvořeni různými etnickými skupinami
- Jméno Kanaán se poprvé objevuje v z 15. století a byl různě napsán: akkadsky: Kinani, Kinahḫu; egyptsky: Kn'n · w a P-kn'n; ugaritsky: Kn'ny ("kananit"); fénicky a hebrejský: Kn'n. Většina učenců spojuje jméno s hurritským výrazem **kinahḫu s významem purpurová. Semitský kořen kn** znamená "být nízký, pokorný, podmaněný." Původní význam byl snad "nížina", na rozdíl od slova Aram, což by znamenalo "vysočina", zatímco jiní navrhli, že znamenalo to "podmaněný" jako jméno egyptské provincie v Levantě
- Kanaánci byli také prvními lidmi, kteří používali **abecedu**

- **Střední doba bronzová** (2000-1550)
- Následující období střední doby bronzové bylo zahájeno příchodem "**Amoritů**" z jižního Iráku, což je událost, kterou lidé jako Albright spojují s příchodem Abrahámovy rodiny z Uru. Toto období představuje vrchol rozvoje měst v oblasti Sýrie a Palestiny. To je také období, ve kterém se Semité začali objevovat ve větších počtech v oblasti delty Nilu v Egyptě. **Amorité obsadili Mezopotamii a založili Babylon v 1894 př. n. l.**
- Okolo roku 1650 př.n.l. napadli kanaánští obyvatelé východní deltu Egypta, kde se stali známí jako **Hyksósové**, Hyksósové založili 15. a 16. dynastii na severu, hlavní město **Avaris**, na jihu vládla 17. dynastie. Definitivně je vyhnal Ahmóse I., který založil **18.dynastii**

pozdní doba bronzová (1500–1200)

- Cca. roku 1457 př. n. l. Thutmóse III. (1490 – 1436 př. n. l.) porazil koalici kanaánských knížat v bitvě u Megidda
- Habiru nebo Apiru byl název daný různými sumerskými, egyptskými, akkadskými, chetitskými, mitanskými a ugaritickými zdroji (datovanými zhruba mezi 1800 př. n. l. a 1100 př.n.l.) skupině **kočovníků** v oblastech úrodného půlměsíce od severovýchodní Mezopotámie až po hranice Egypta v Kanaánu. Jsou označováni jako povstalci, psanci, lupiči, žoldáci, sluhové, otroci, migrující dělníci atd.
- V 15. st. př. n. l. se objevují semitsky mluvící **kočovníci** z Jordánska označovaní jako „Šasu“ Nápis v chrámu Amenhotepa III. z roku 1380 př.n.l. „Šasu-Yhw.“
- V letech 1550-1400 př.n.l. se kanaánská města stala vazaly Egypta politické, obchodní a vojenské události ke konci tohoto období (1450-1350 př.n.l.) byly zaznamenány v tzv. **dopisů z Amarny**. Obsahuje jména několika místních zástupců např. Biridiya z Megidda, Lib'ayu z Šechemu a **Abdi-Heba z Jeruzaléma** (URU ú-ru-sa-lim) nebo Urušalim (URU ú-ru-ša-lim) – význam Beth-Šalem, dům Šalima.
- Chetitě postupně rozšířili svůj vliv na Kanaán Chattušiliš x Ramesse II., **bitva u Kadeše 1274** př. n. l.
- **V roce 1178 př.n.l. bitva** u Džahy (v Kanaánu) mezi Ramessem III. a mořskými národy znamenala konec moci Nového království v Kanaánu během širšího kolapsu doby bronzové. Mořské národy se plavily kolem východního Středomoří a napadaly Anatolii, Sýrii, Fénicii, Kanaán, Kypr a Egypt. Peleset (Pelištejci), Šekeleš (Sikelové), Šardana (Sardové), Denyen (Danaové), Akawaša (Achájové)...

Bohové Kanaánu

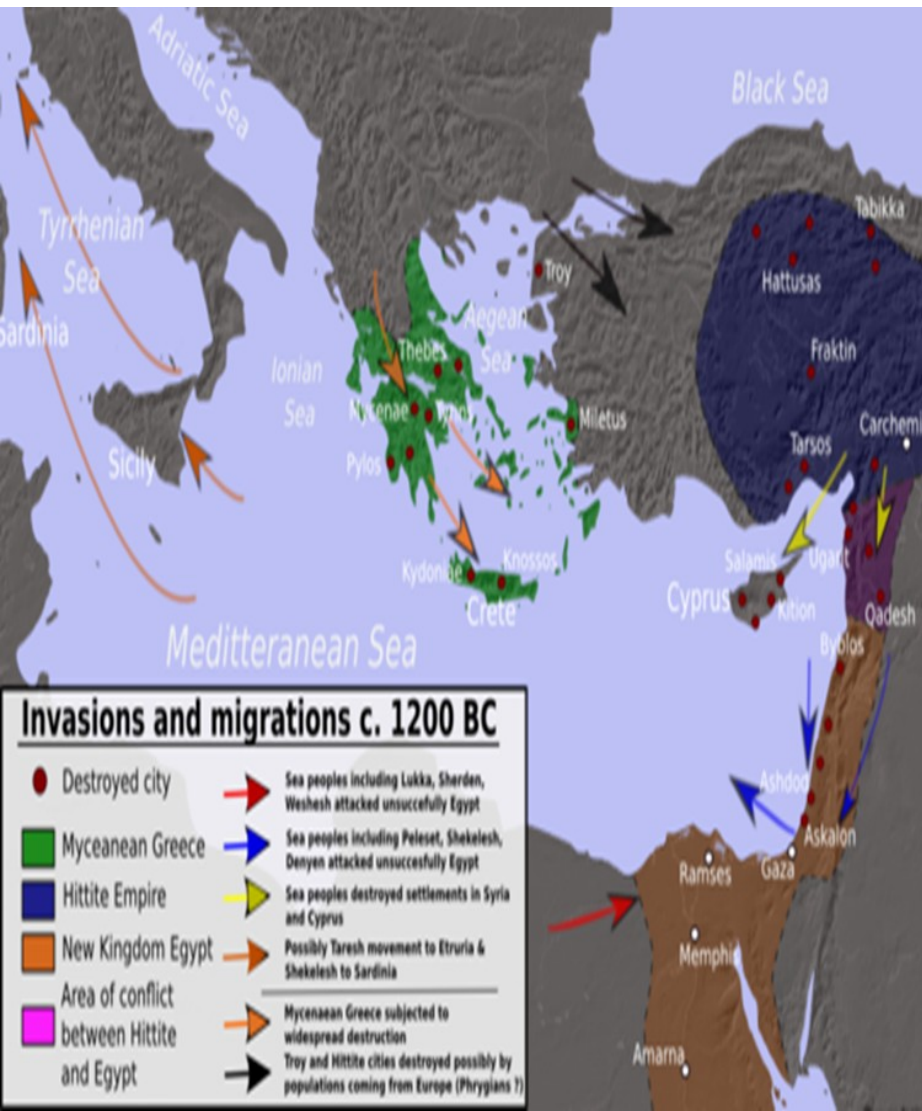
- Anat-bohyně války, sestra-manželka Baala, ochránkyně a nositelka života
- Ašera - semitská matka bohyně, manželka Elova
- Astarte-bohyně lásky a plodnosti, někdy manželka Baala / Hadada
- Baal - což znamená "Pán", bůh deště, hromu a plodnosti, někdy synonymum pro Hadada
- Kemoš - národní bůh Moábu, zmíněný v moabských i hebrejských textech
- Dagon - bůh plodnosti, někdy identifikovaný s Hadadem
- El - hlavní božstvo, bůh oblohy, otec mnoha menších bohů a vládce božského shromáždění
- Melqart - bůh, který je králem města Týru
- Moloch-pravděpodobně totožný s Milkemem a známý hlavně z hebrejské Bible jako božstvo, kterému byly obětovány dětské oběti
- Mot-bůh podsvětí, sterility, smrti a pouště
- Šalim a Šahar – dvojčata, bohové soumraku a úsvitu
- Šemeš - bůh slunce
- Yam-bůh moře
- Jarich – bůh měsíce

Mapa Středního východu 14. st. př. n. l.

Kolaps doby bronzové 1200 – 900 př. n. l.

Ramesse III. (1183/82–1152/51 př. n. l.), chrám Medinet Habu a „Mořské národy“

Stéla Merenptahova (1213 - 1203 př. n. l.)

- Název jména Izrael se nejdříve objevuje c. 1209 na konci pozdní doby bronzové
- Merenptahova stéla popisuje válečného tažení do Kanaánu. Vypočítává zabitě nepřátele, zmiňuje města jako Aškelon, Gezer a Janoam, země jako Kanaán je určena determinanty, které znamenají „region“. Pak je zde i jméno, které je doprovázeno determinantou „lid“, a může být interpretováno jako první zmínka o Izraeli: podle způsobu, jakým jsou prezentovány toponymy, je možné předpokládat, že „kanaan“ se vztahuje k jižní pobřežní pláni, zatímco „ysrjr“ by odkazoval na centrální vysočinu.

Merenptahovo vítězství nad Kanaánci

- „Knížata jsou pokořena a jen prosí o mír.
- Žádný z příslušníků podmaněných národů už nezvedá hlavu.
- Libye je poražena,
- země Chetitů je v klidu,
- Kanaán je zbědovaný.
- Aškalón je dobyt, Gezer uchwácen,
- Jenoam už neexistuje.
- **Izrael** je zničen a nemá žádná semena.
- Sýrie se stala vdovou
- vydanou napospas Egyptu.
- Všechny země jsou v klidu.“

Vznik Izraele – Doba železná

- Tradiční pohled, který v archeologii zastávali např. William Foxwell Albright a Ernest Wright, věrně přijali biblické události jako historii, ale od té doby je zpochybňován "**biblickými minimalisty**", jako jsou Niels Peter Lemche, Thomas L. Thompson, Philip R. Davies, Izrael Finkelstein
- Když nebyl exodus a dobytí Kanaánu, odkud pocházejí Izraelité? **Byli to vlastně Kanaánci, kteří se stali Izraelity.**
- Proč tak to bylo napsáno? **Z ideologických důvodů.**
- Na pobřežní pláni se většinou usadili Pelištejci ve své Pentapolis, která se skládala z Ašdódu, Gazy, Aškelonu, Gatu a Ekronu (1 Sam. 6:17). Na sever od nich Féničané založili Byblos, Arad, Běrytos, Sidón, Týros.

Vznik Izraele

- Severně od Jeruzaléma bylo v sedmdesátých letech objeveno horské osídlení z doby kolem roku 1200 př.n.l.
- Archeologové a historici, kteří se pokoušejí vysledovat původ těchto vesničanů, zjistili, že je nemožné identifikovat nějaké charakteristické rysy, které by se mohly definovat jako specificky izraelské.
- Tato sídla mají podobný vzhled jako moderní beduínské tábory, což naznačuje, že obyvatelé byli kdysi pastýřskými kočovníky.
- Oválné nebo kruhové uspořádání, pozoruhodná nepřítomnost prasečích kostí, opuštění pelištejského/ kanaánského zvyku mít velmi zdobenou keramiku a praxe obřizky.
- Izraelská etnická identita vznikla nikoliv z exodu a následného dobytí, ale z transformace existujících kanaánsko-pelištejských kultur. Nevyskytly se žádné náznaky násilné invaze. Moderní badatelé proto tvrdí, že Izrael vzniká pokojně na vysočině.
- Místo převzetí země to vypadá jako revoluce v životním stylu. V bývalých řídcích osídlených vysočinách Judských kopců na jihu až po kopce u Samaří na severu, daleko od kanaánských měst, které se nacházely v procesu kolapsu a rozpadu, se najednou objevilo asi dvě stě padesát komunit. Byli to první Izraelité.
- Vymežujícím rysem, který je oddělil od okolních společností, bylo uctívání JHVH
- Dnešní převažující akademický názor je, že Izraelci byli směsicí národů převážně domorodých Kanaánců, ačkoli v jejich etnogenezi mohli figurovat Egypťané, Ammonci, Edomci a Moábci, včetně Habiru a Šasu